

A múltról szól, a jövőt jelenti

Társadalmi vállalkozás fejlesztése a
műemléki topográfiai feladatok ellátására

SZÉCHENYI TERV

A MÚLTRÓL SZÓL, A JÖVŐT JELENTI

Társadalmi vállalkozás fejlesztése a
műemléki topográfiai feladatok ellátására

TÁMOP-1.4.3-12/1-2012-0099

Agóra Vidékfejlesztési Alapítvány
Székesfehérvár, 2013

A MÚLTRÓL SZÓL, ÁM A JÖVŐT JELENTI

A műemléki topográfia – vagyis az egyes történelmi épületek felmérése, a köztük lévő összefüggések feltárása, majd az eredmények publikálása – nemcsak a műemlékvédelem és a városépítéssel, hanem a nemzeti tudat alappillére is egyben. Nem lehet pusztán szakmai-tudományos kérdésként kezelni, hiszen messze túlmutat az épület-, illetve épületgyűjtés leírásokon, mert a műemléki topográfia léte egy társadalom fejlettségét, a polgári eszme és öntudat létét jelzi, s ugyanakkor meghatározza az épített környezet új elemeinek minőségét is. A tudatosan meg-

óvott és a meglévő értékekre épülő helyi társadalom-, gazdaság- és környezetfejlesztés a fenntartható jövő felé vezető út. Ebben segítséget kell adni a helyi közösségeknek lokális és nemzeti szinten egyaránt, mert a magyar műemléki topográfia elkészítése, intézményrendszerének kialakítása egyszerre igényli a felkészült szakemberek létét, a helyi közösség nyitottságát, a döntéshozók elkötelezettségét és az ágazatok, szektorok összefogását. Ehhez pedig elsőként meg kell érteni a látszólagos paradoxont: a múltról szól, ám a jövőt jelenti.

ÉRTÉK AZ ÉRTÉKBŐL

Mi a forrása Svájc összetéveszthetetlen hangulatának? A hatalmas hegyormok keretezte völgyek? A bennük megbúvó, gyakran sok évszázados kőtemplomok és faházacskák? A kristálytisza patakok, a gleccserek, a mormoták fütyögése? Vagy a természeti és épített környezet összhangja, amelyben valódi ékkövekként csillognak a történelmi épületek?

Könnyű nekik, hiszen jólétben élnek, így nem okoz gondot a műemlékek megőrzése – gondolhatnánk elsőre. Azonban másról van szó: hiába volna a pénz, ha nem tudnák, mit és miért kell megőrizniük az épületállományukból, illetve a környezetük-ből.

A svájci épített környezet minősége, vagyis szépsége, esztétikája tehát nem anyagi, hanem szemléletbeli kérdés. Ez a minőség jelent olyan értéket, amely meghatározza a fejlesztéseket is, így azok beépülni, a meglévőhöz igazodni, nem pedig uralkodni akarnak.

Vagyis az érték értéket teremt.

VESZÉLYBEN VOLT A NOTRE-DAME IS

Az épített környezet tudatos ismeretének szemlélete persze nem csak az alpesi országban, de Nyugat-Európa fejlett polgári társadalmainak többségében is jelen van (bár leginkább Svájcban része az általános műveltségnek). Nem öröktől fogva természetesen, hiszen az örökségvédelem, vagyis a múlt épített emlékeinek módszeres, tudományos módszereken nyugvó megőrzésének igénye csak a 19. században született meg.

„Mert így bánnak a középkor csodálatos templomaival idestova kétszáz esztendeje. Pusztítják őket, ahol érik, belülről és kívülről egyaránt. A pap befesti, az építész levarkja, aztán jön a nép és lerombolja. Eltűnt a szó is a templom faláról, s meglehet, hama-

rosan eltűnik a föld színéről maga a templom is.” Victor Hugo írta 1831-ben mindezt arról az épületről, amely azóta már Párizs egyik szimbóluma. Csaknem két évszázaddal ezelőtt ugyanis azon törték a fejüket a párizsi városatyák, hogy mit kezdjenek a Szajna szigetén álló, sokkal szebb napokat látott Notre-Dame-mal, vagyis a Miasszonyunk székesegyházzal – legalábbis azzal, ami megmaradt belőle. Néhány évtizeddel korábban, ahogyan a Bastille-t, úgy a gyűlölt papság jelképének számító épületet sem kímélték a forradalmárok. Igaz, míg az előbbi szorgosan, kőről kőre széthordták, az utóbbi megcsonkítva és rogyadozva nagyrészt még állt. Ám leginkább ésszerűnek az tűnt, hogy lebontják a gótikus templom torzóját.

Részben A párizsi Notre-Dame című regény népszerűsége megmentette a székesegyházat, az élenkűlő érdeklődés pedig megágyazott az épített emlékek értékeit felderítő módszeres kutatásnak és az eredmények publikálásának – persze nem regények formájában. Itáliában, Németországban, Svájcban, Angliában, Ausztriában divatosá, majd a közgondolkodás részévé vált a műemlékvédelem, s azon belül annak alapja, az épített emlékek felmérése, az összefüggések felfedése, a települések értékeinek kötetekbe rendezett bemutatása, vagyis a műemléki topográfia.

FEHÉR FOLT AZ ORSZÁG HÁROMNEGYEDE

Magyarországon már a 19. század közepe után megjelentek az első ilyen jellegű munkák – gondoljunk csak Rómer Flóris híres művére, A Bakony című monográfiára, amely során a szerző, aki korábban Pozsony „régészeti” emlékeit mérte fel, bejárta a hegység minden zegét-zugát, s lejegyezte az ott talált épített és természeti értékeket, majd azokat kötetbe rendezte. Ugyan a topográfia lényege azóta sem változott, az ország teljes „bejárására” sohasem került sor. Bár a 19. század hetvenes éveitől intézményes formában is működik a műemlékvédelem Magyarországon, a teljesség igényére törekvő leltár létrehozása mindmáig várat magára. A 20. század húszas-harmincas éveinek tudománypolitikai reformjai hatására megjelent ugyan egy nemzedék, amelynek tagjai az ötvenes-hatvanas évektől dolgoztak műemléki topográfiai létrehozásán, ám egyre csökkent a megjelent kötetek száma, és a rendszerváltás tájára el is apadt a munka. Az ország háromnegyede felmérésen maradt, ráadásul a már elkészült topográfiai pontosításokra, kiegészítésre szorulnak, hiszen az elmúlt évtizedekben nagyon sok tudományos eredmény látott napvilágot.

KELL EGY CSAPAT!

Látva az igényeket, a szórványosan zajló szakmai munkát és tapasztalva a hiányosságokat, került megtervezésre egy új szemléletű program a magyar műemléki topográfia fejlesztésére. A pályázati program célja a műemléki topográfiai elkészítését segítő szakmai szolgáltatások társadalmi vállalkozási formában való megteremtése egy fenntartható innovatív foglalkoztatási program keretén belül. A program során a műemléki ügyekkel foglalkozó, aziránt érdeklődő, ám munkanélküli szakemberek felkészítése majd foglalkoztatása zajlik olyan piacképes tevékenységre, mely egyszerre szolgálja a közösségi célokat, a tudományos kutatást és a piaci igényeket.

Programunk szándéka szerint újszerű modellt mutatunk a sikeres újrakezdésre, amely egyben segíti a műemlékekkel, épített örökséggel kapcsolatos állami és helyi feladatok ellátását, erősíti a jelenleg munka nélkül lévő szakemberek munkaerőpiaci pozícióját. A program során a résztvevők felkészült mentorok irányításával szakmai munkatapasztalatot szereznek egy új topográfiai módszer alkalmazásáról, miközben újraépül szakmai és társadalmi kapcsolatrendszerük, erősödik foglalkoztathatóságuk is.

A program foglalkoztatási szakaszában a rájuk bízott szakmai feladatokkal közvetve és közvetlenül is segítik a helyi közösséget, fokozódik a műemléki topográfia társadalmi támogatottsága, miközben hasznos, jelenleg Magyarországon hiánypótló szolgáltatás szervezőivé, részeseivé válnak. Az általuk nyújtott műemléki topográfiai szolgáltatásoknak tudományos, gazdasági és nemzetpolitikai jelentősége is van.

A projektek keretében kialakított modell fontos részecskéje a fenntarthatóság feltételeinek megalapozása is, így sajátos üzleti

környezetet alakítunk ki a projekt keretében végzett tevékenységek, szolgáltatások fenntartására, többek között egy kapcsolódó nonprofit vállalkozás részben piaci alapú finanszírozására vonatkozóan.

A programba 15 főt tudunk bevonni a topográfiai feladatok elvégzésére Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves, Fejér és Veszprém megyékből 21 hónapra, de a távlati cél a kiképzett szakemberek hosszú távú továbbfoglalkoztatása piaci körülmények között, részben egyedi, részben közösségi megrendelések alapján végezve a munkát.

SZÉKESFEHÉRVÁR: ÍGY KELL CSINÁLNI

A minta a Székesfehérvár épített emlékeit leíró műemléki topográfia, amely a jelenkori munka első gyümölcseként 2009-ben jelent meg. Az eljövendő kötetek az abban már bevált sémát követik majd. A Székesfehérvárról szóló kötetben 552 objektumot írtak le, s ahol csak tehették, fotóval illusztrálták őket. A cél ugyanis olyan topográfiaiak megjelentetése, amelyek nem csak a szakma, a döntéshozók, a helybéli lokálpatrióták, de a nagyközönség számára is használható információkat hordoznak, s akár igényes útikönyvként is használhatók.

Pályázati programunkban is törekszünk a helyi nyilvánosság hatékony elérésére, a kötelező kommunikáción túl honlapot üzemeltetünk és tartunk fenn, számos cikket jelentetünk meg az aktuális eseményekhez kapcsolódva és időközi sajtótájékoztatókat is szervezünk a részeredményekről. A projekt elején és végén szakmai konferenciákat vezetjük fel, majd értékeljük a feladatokat, eredményeket, valamint laikusoknak és szakembereknek is szóló tájékoztató kiadványok segíti a projekt sikeres megvalósítását.

ÚJ UTAKON

A műemléki topográfiai program megvalósítását az Echo Innovációs Műhely két alapítványa: az Agora Vidékfejlesztési Alapítvány és az Alapítvány a Magyar Műemléki Topográfia Támogatására, valamint az Emberi Erőforrások Minisztériuma Kultúrpolitikáért Felelős Helyettes Államtitkársága vállalta fel együttműködő partnerként, de ezen túlmenően a projekt a Belügyminisztérium Területrendezési Építésügyi és Örökségvédelmi Helyettes Államtitkárság szakmai és elvi támogatását is élvezi. A projekt 2013. július 1-je és 2015. március 31-e között 22 hónapon keresztül zajlik 90 millió forint Európai Unió támogatásból. A cél: négy megye lehetőleg minél teljesebb tudományos leírása. A soron következő, megjelenés előtt álló kötet Veszprém város épített, történelmi környezetét dolgozza fel és tárja a nagyközönség elé

– talán nonszensz, de a műemléki értékekben egyik leggazdagabb magyar városnak még sohasem készült teljes topográfiai leírása. A projekt keretén belül folyik a munka Egerben is, illetve hamarosan megkezdődik Veszprém, valamint Fejér megyében, illetve Borsod-Abaúj-Zemplén megye zempléni tájain.

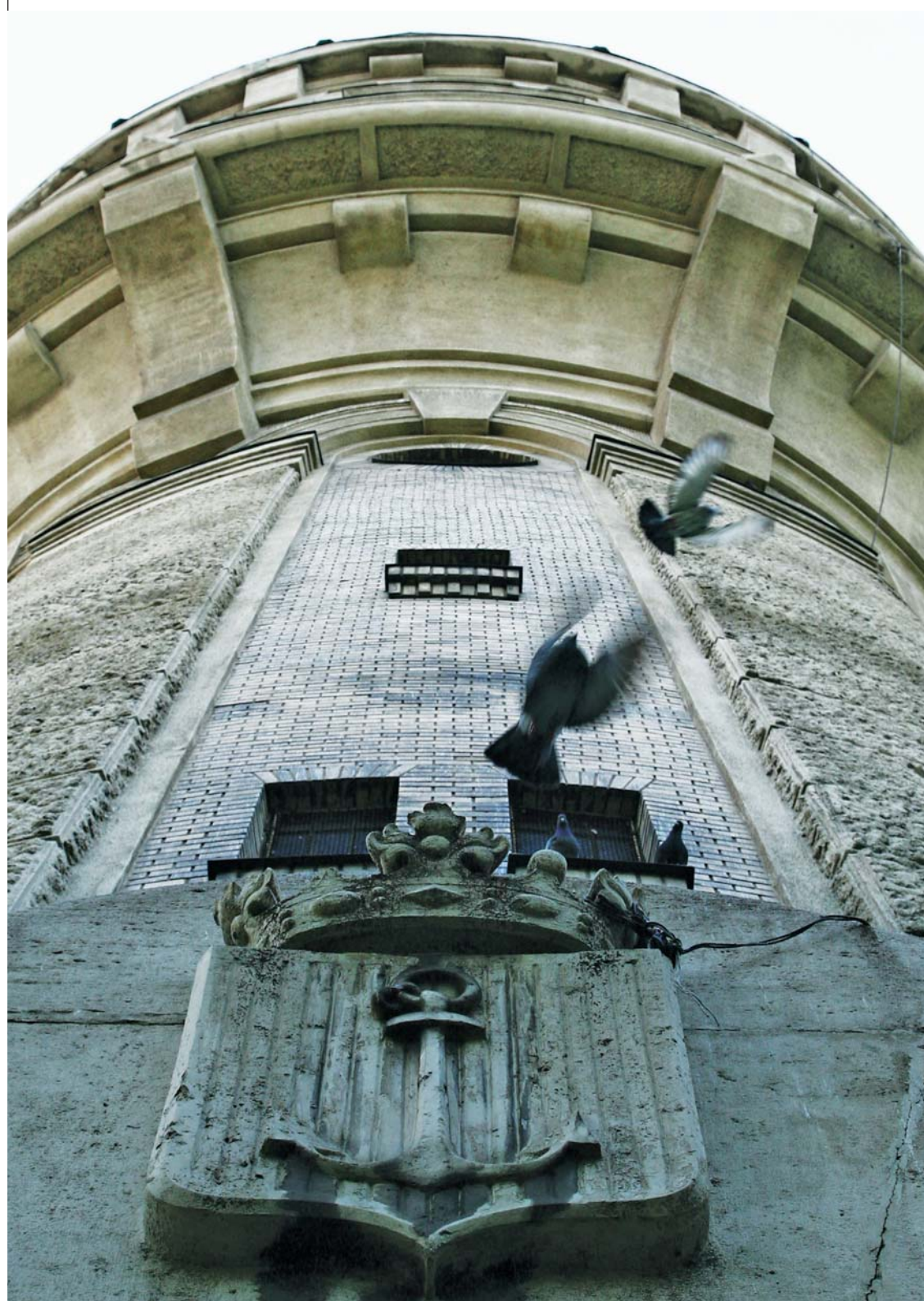
A projekt több célt is szolgál. Az igényes településtörténeti leírások és felmérések, valamint az egyedi értékek leírásai nem csak a helyi közösséget erősítik és szolgálnak útmutatóként a turistáknak, laikus érdeklődőknek, de azokat fejlesztési-, rendezési tervekkel felhasználva olyan települési koncepciók is születhetnek, amelyek lényegesen jobb feltételeket teremthetnek a jövőben a lakosság számára.

Mert a műemléki topográfia a múltról szól, mégis a jövőt jelenti.

A projektről további információ:

Agora Vidékfejlesztési Alapítvány
8000 Székesfehérvár, Rákóczi u. 25.
(Fehérvári Civil Központ)
Telefon: 06 (22) 502-276

www.topografia.hu
topografia@echomail.hu

A kiadvány a
Társadalmi vállalkozás fejlesztése a műemlé-
ki topográfiai feladatok ellátására című,
TÁMOP-1.4.3-12/1-2012-0099 számú
pályázat keretében valósult meg.

A pályázatot megvalósító szervezetek:

Agóra Vidékfejlesztési Alapítvány

•

**Alapítvány a Magyar Műemléki
Topográfia Támogatására**

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszachenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

MAGYARORSZÁG MEGÚJUL

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai
Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.